

NOVOVZNIKAJÚCE ÚTVARY V ROZHLASOVOM UMELECKOM ŽÁNRI

Marta ŽILKOVÁ

Abstrakt

Autorka vo svojom príspevku upozorňuje na nedostatočný priestor pre umeleckú tvorbu v bežnom vysielaní Slovenského rozhlasu. Napriek tomu sa ukazuje, že ambiciózni tvorcovia začínajú experimentovať s rozhlasovými dramatickými žánrami, a tak vznikajú nové útvary, ktoré autorka zaradila do dvoch skupín. Obe vychádzajú zo zámeru otvoriť sa svetu, vystúpiť z uzavretej rozhlasovej enklávy, exportovať rozhlasové umenie novým spôsobom: 1. Využitie reklamy a zvýšenie akčného pôsobenia diela. 2. Miniaturizácia. 3. Export celého rozhlasového diela do nového prostredia. 4. Intermediálnosť / multimediálnosť / interdisciplinarita – klipovitosť / fragmentárnosť. Za vyvrcholenie týchto pokusov sa pokladá vytvorenie nového druhu rozhlasovej hry s pracovným názvom „sluchohra“, ktorá vzniká na báze pocitov, atmosféry a z inšpirácie konkrétneho dramatického diela, kde hlavnú úlohu hrajú zvuky a kombinácia či montáž úryvkov z verbálneho textu.

Kľúčové slová

útvary – žánre – rozhlasové dramatické umenie – miniaturizácia – fragmentárnosť – montáž – inakosť – export audiálneho umenia

I keď sa zdá, že v rozhlasovom umení nás nemôže nič prekvapiť, predsa čas od času sa objaví nejaký experiment, ktorý ako keby chcel vyvrátiť predovšetkým televíziou hlásanú tézu, že rozhlas bude z mediálneho trhu vytlačený televíziou a inými nosičmi informácií. Je všeobecne známe, že ide o marketingový ťah v boji o miesto v mediálnom priestore, o ktorý bojuje čoraz viac záujemcov. Aj to je známe, že o priazeň mediálneho príjemcu sa uchádzajú majitelia médií najrozličnejšími spôsobmi (politickými, ekonomickými, psychologickými atď.), nie vždy čistými a nie vždy férovými. Výnimku netvorí ani verejno-právne médiá.

V tomto príspevku sa sústredím na situáciu a postavenie umeleckého vysielania Slovenského rozhlasu (ďalej SRO), ktorý bol kedysi najpočítavanejším médiom na Slovensku. Po rôznych úpravách a reformách sledovanosť okruhu Rádia Slovensko klesla na druhé miesto za komerčný, ale šoférmi tak požadovaný informačný Expres. SRO vsadil teda na informačnosť (Rádio Slovensko sa zmenilo na informačné rádio, ako to hlása reklama) a zo spomenutého okruhu (s výnimkou sobôt, nedeľ a nočných termínov) sa vylúčili dramatické a umelecké žánre, ostali iba publicistické žánre. Napriek očakávaniam sa sledovanosť nezvýšila. Po uvedených zásahoch sa dalo očakávať, že umelecké žánre sa oslabia a ich tvorcovia – vytesnení na okruh Rádio Devín – sa vzdajú niekdajších ambícií byť „najkultúrnejším“ médiom na Slovensku. Ukázalo sa, že tlak vyvolal zákonite *protitlak* a v priebehu posledných niekoľkých rokov vzniklo na pôde SRO viacero zaujímavých pokusov, ako oživiť záujem o rozhlasové vysielanie prostredníctvom nových rozhlasových žánrov a žánrových foriem.

Po poslednej reorganizácii programov Slovenského rozhlasu sa značne oslabila pozícia rozhlasovej hry, kedysi poslucháčmi vyhľadávaného útvaru s prívlastkom „kráľovský“. Rozhlasová hra stratila poslucháčov, zvyknutých ju počúvať na okruhu Rádio Slovensko, a Devín, kde

sa teraz vysielala, odjakživa počúvalo málo poslucháčov. Napriek tomu sa objavujú pokusy oživiť a osviežiť klasický obsah i spôsob prezentácie rozhlasových dramatických žánrov.

1. Využitie reklamy a zvýšenie akčného pôsobenia diela. Masívna *reklama* predchádzala dramatisovanému čítaniu románu U. Eca *Baudolino*. Realizácia pôsobila *akčne*, mala výrazný dramatický spád postavený na rozprávačovi (v emotívnom podaní M. Labudu) a premyslenej hudobnej kompozícii. Hudba (P. Žiaran) a plastická zvuková montáž (P. Daniška) mali veľký podiel na dramatickom až komerčnom vyznení Ecovho diela. Použitá hudba bola dominantným výrazovým prostriedkom, často nahrádzala slovo, mala svoj vlastný význam a výpovednú hodnotu. Pritom vytvárala patričnú atmosféru a udávala rytmus, lebo bola neustále prítomná v slabšej či silnejšej intenzite. Summa summarum: vyskúšalo sa spojenie akčnej reklamy s akčnou realizáciou, ale v podstate sa zopakovala skúsenosť získaná pri dramatisácii románu *Pán prsteňov*. Zhodou okolností aj spôsob realizácie bol veľmi podobný, ak nie totožný. Zmeny nenastali ani na úrovni obsahu, žánru či realizácie. Dosiahol sa iba vonkajší efekt.

2. Miniaturizácia. Iný pokus urobila dramaturgička Viki Janoušková, keď oslovila viacerých autorov, aby napísali svoje historické reflexie z druhej polovice 20. stor. v podobe biografických momentiek. Zo získaného materiálu vznikol napokon cyklus rozhlasových hier pod názvom *Druhá polovica 20. storočia*. Každá hra sa skladá z piatich samostatných častí a ako celok inklinujú ku skrátenému až *krátkemu tvaru*. Ide o 25- až 30-minútové útvary, osobné výpovede autorov sformované do dramatickej podoby. Čo sa týka obsahu, je zaujímavé, že mnohí autori (L. Lesná, M. Voľný, I. Ruttkayová, Z. Uličianska, A. Nemoga-Kolárová, J. Gajdoš) spomínali na neslobodu, exil, duchovný útlak, vstup ruských vojsk a iné negatívne stránky života pred rokom 1989. Ich výpovedná hodnota by si zaslúžila osobitnú interpretáciu. V danom momente je pre nás zaujímavý predovšetkým tvar. Dramaturgia uvádza tieto dielka ako rozhlasovú hru, hoci nejde o čistý typ. Do konečného tvaru totiž vstupuje okrem krátkeho časového trvania viaceré cudzorodých prvkov, ako sú dokumentárne a publicistické prvky na jednej strane, na strane druhej samotný príbeh a napr. aj subjektívny vstup dramaturga a autora, teda pohyb na osi operatívnej – ikonickosti, vecnosti – obraznosti. Aj v týchto dielkach možno pozorovať začínajúcu inklináciu ku kratším a možno aj pružnejším a ústretovejším formám, ktoré poslucháči zrejme privítajú.

V línii skracovania sa pokračuje na okruhu Rádia Devín, kde sa experimentuje s miniatúrnym útvarom – minirománom (ukážka v prílohe). Problematický až protirečivý je samotný termín. Zatiaľ ide o pracovné pomenovanie, pretože nový útvar ešte nie je vyšpecifikovaný ani po stránke obsahovej, ani formálnej. Ide o časovo krátke, 4 – 7 minút trvajúci príbeh. Na základe doteraz odvysielaných ukážok usudzujem, že sa autori snažili o *inakosť* na rozličných úrovniach. Raz to bolo prostredie (Izrael, dom smútku), inokedy dejová zápleтка (vyskakovanie z okna, malomocenstvo), niekedy postavy (nezamestnaný, Ázijci), čo možno pokladať za istý druh exotizácie. Väčšinou ide o melodrámy, frašky, humoresky, kde nie je núdza o iróniu a humor. Krátke miniútvary prezrádzajú, či dotýčny autor má zmysel pre skratku a pointovanie krátkeho príbehu, či to nie je iba slohové cvičenie. Objavili sa autori známi aj noví: J. Beňo, A. Rákay, G. Rothmayerová, J. Štepita, Š. Šimko, M. Fandlová atď. Ide o zaujímavý pokus, o vytváranie nového umeleckého rozhlasového útvaru. Krátka

časová plocha bola doteraz príznačná skôr pre publicistiku než pre umelecké žánre. Vyhovuje dnešnému poslucháčovi, ktorý nedokáže svoju pozornosť pri rádiu udržať dlhšie ako 5 minút, resp. tým, ktorí dokážu vychutnať vtip, iróniu a skratku.

3. Export celého rozhlasového diela do nového prostredia

- a) Nový priestor pre rozhlasové umenie sa hľadá na pôde jednotlivých **kultúrnych inštitútov**: českého, nemeckého, rakúskeho, francúzskeho, poľského a talianskeho. Rozhlasové diela sa dostávajú do nových kontextov, nachádzajú si ďalších adresátov a stávajú sa súčasťou „medzinárodných kultúrnych misií“. Využíva sa osvedčená forma odposluchu vybraných diel spojeného s prednáškou alebo rozhovorom s tvorcami a moderovanou diskusiou. Séria „vývozu“ diel svetových dramatikov a spisovateľov nesie názov *Radio-mission*.
- b) Program *Počúvajte s nami, rozprávajte s nami* je určený pre zrakovo postihnuté deti a dospelých – v spolupráci s **Mestskou knižnicou** na Klariskej ulici v Bratislave. Slovenský rozhlas sa podieľa na obohacovaní ich sveta nielen svojím vysielaním, ale už desaťročia sa pričíňuje aj o obohatenie fondu zvukových knižníc v Bratislave a v Levoči. Teraz k tomu pridáva živé prezentácie a besedy s tvorcami, interaktívne programy a prvé pokusy tvorivých dielní. V nadväznosti na ne sa plánuje zrealizovanie projektu rozhlasového životopisného pásma o L. Brailleovi.
- c) V rámci Kultúrneho leta v **Letnej čítárni Červený rak** v Bratislave sa v roku 2008 plánuje podujatie pod názvom *Ludský hlas*. Pôjde o literárno-dramatické pásmo oživené živým konferovaním, slovnými a hudobnými vstupmi, v ktorom sa budú striedať nahrávky z bohatej histórie rozhlasovej dramatickej tvorby, tematicky zameranej na krásu a pôsobivosť ľudského hlasu a bravúrnych hereckých výkonov.
- d) Deti má oslovíť program pod názvom *Rozprávkové vône* v **čajovni Michalský dvor**. Cyklus stretnutí malých poslucháčov s rozhlasovými rozprávkami v čajovni, patriacej ku galérii Michalský dvor, má za cieľ naučiť deti vnímať rozprávky a získaný zážitok ešte podporiť výtvarnou aktivitou. Prítomnosť tvorcov jednotlivých prezentovaných titulov poskytne deťom možnosť zapojiť sa do spontánnych diskusií o vypočutom diele, prípadne o rozhlasovej tvorbe ako takej. Podobné podujatia sa organizujú aj v ďalších knižniciach.

4. Intermediálnosť / multimediálnosť / interdisciplinarita – fragmentárnosť / klipovitosť.

Aj v myslení niektorých rozhlasových tvorcov dochádza k zmene. V SRo sa pod hlavičkou záujmového združenia ZROT spojilo viacero rozhladených jednotlivcov, ktorí došli k záveru, že uzavretosť rozhlasového vysielať a pasívne čakanie na poslucháča nie je tou najsprávnejšou cestou. Preto sa rozhodli *otvoriť* systém – obrazne povedané – smerom von z rozhlasovej budovy a zmeniť ponúkaný žánr. Začali hľadať nové spôsoby, ako predstaviť a propagovať rozhlasové umenie priamo, bez sprostredkujúceho kanála, ako ho exportovať von, ako z neho urobiť živé umenie, ktoré sa dostane do bezprostredného kontaktu s poslucháčom, ktorý bude mať šancu vystúpiť zo svojej anonymity a priamo reagovať na počuté. Nieкто môže poznamenať, že živé nahrávky koncertov a zábavných relácií či celé silvestrovské programy za účasti poslucháčov sa v rozhlase uskutočňovali už oddávna, lenže okrem potlesku sa neočakávali iné reakcie poslucháčov. Súčasní rozhlasoví autori však idú za svojimi poslucháčmi do terénu cieľene, teda vyhľadávajú prajné prostredie a poslucháčov ochotných počúvať a reagovať. A tak vznikli a realizovali sa zaujímavé projekty a rad ďalších je naplánovaný do budúcnosti.

Projekty rozhlasových programov pripravujú (a niektoré už aj zrealizovali) dramaturgičky SRo Beáta Panáková, Zuzana Belková, Zuzana Grečnárová, prizývaní sú režiséri a ďalší spolupracovníci. Ich snaženia sú istým semenišťom experimentov nielen s technickou realizáciou rozhlasového diela, ale aj s jeho žánrovou a obsahovou podobou.

A) Najstarším pokusom vystúpiť z rozhlasovej ulity je Rozhlasový deň na festivale **Divadelná Nitra**. Slovenský rozhlas už tradične participoval na tomto prestížnom medzinárodnom divadelnom festivale najprv iba verejným odposluchom rozhlasových hier za účasti tvorcov a následnou besedou, no v posledných rokoch obohatil svoju ponuku o scénické a multimediálne prezentácie rozhlasových dramatických diel a experimentálne umelecké projekty. Ide o prezentáciu rozhlasovej tvorby na platforme, ktorá už sama o sebe poukazuje na väzby s dramatickým umením, preto má svoje oprávnené miesto na divadelnom festivale. Predstavenia sú založené na kombinácii audiálnych, scénických a animovaných prvkov, prípadne je ich súčasťou aj výtvarné ozvláštnenie priestoru. V posledných rokoch takýmto priestorom je **nitrianska synagóga**, kde sa hlavne vo večerných hodinách uskutočňovali experimentálne ladené rozhlasové diela za účasti hercov, moderátorov a animátorov. Prvým scénickým pokusom tohto druhu bolo predstavenie *Po-Moc* (montáž fragmentov hier o Macchiavellim, Šostakovičovi – Stalinovi, Hitlerovi – Freudovi a Jarryho *Kráľ Ubu* s prepájajúcimi monológmi. Predstavenia koncipované na báze živej účasti účinkujúcich sú zaujímavou výzvou pre kreativitu participujúcich umelcov, aj pre senzibilitu a otvorenosť publika. Podujatie býva, okrem návštevníkov festivalu, určené študentom a pedagógom nitrianskej Univerzity Konštantína Filozofa, ako aj žiakom základných a stredných škôl.

V roku 2007 si tento druh rozhlasovej ponuky tvorcovia vyskúšali v happeningu *Rádioaktivity*, keď sa montáž viacerých rozhlasových hier s témou rozhlasové prostredie počúvala priamo „v teréne“, teda v čítárni Červený rak, kde poslucháči prichádzali, odchádzali a vnímali aj okolité zvuky mesta. Autori sa tu pohrávali s tzv. mediálnosťou, teda s termínmi typu moderátor, reakcie poslucháčov, sledovanosť programu, džingel, náročný či bežný poslucháč atď. Ironický charakter úvodnej časti mal vyvolať zdanie aktuálnej reakcie na módnú tému médií, pričom bol postavený na televíznej klipovitosti a montáži úryvkov z viacerých rozhlasových diel. Vysielaný program aj so zvukovým pozadím čítárne sa znovu nahral a následne počúval s vysokoškólakmi. Diskutovalo sa o nápade, realizácii, význame a budúcnosti podobných programov. Pripomienky boli k predovšetkým k časovému trvaniu a k výpovednej hodnote fragmentov rozhlasových hier.

B) *Trepot krídiel* (sound scape/zvuková socha) je plánovaný multimediálny projekt, hudobno-slovná kompozícia, ktorá sa bude realizovať vo výtvarnom priestore areálu **Múzea moderného umenia Danubiana**. Dominovať bude hudobná a zvuková zložka, „sluchohra“, audiálne, rozhlasové umenie, „radio-art“. Originálne hudobné kompozície a textové vstupy budú inšpirované výtvarnými dielami a spolu vytvoria nový „zvukový objekt“, ktorý sa zapožíčia múzeu a bude rezonovať v jeho priestoroch, oživujúc energiu výtvarných objektov. Zaznamenané predstavenie bude predmetom ďalšej medializácie na internete a vo vysielaní Rádia Devín. Pôjde o ojedinelý experiment. Opäť ide o využitie princípu klipovitosti a montáže rôznorodých častí a ich spájanie s výtvarným dielom do jedného celku.

Veni – vidi – RÁDIO (Zvuk s obrazom a tí, čo za to môžu). Ide o plánovaný cyklus prezentácií rozhlasovej tvorby a tvorcov na pôde trnavskej **Galérie Jána Koniarka a Nitrianskej galérie**. Buduje sa tradícia pravidelných stretnutí s rozhlasovou podobou umenia v inšpiratívnom, kultivovanom prostredí galérie. Ich cieľom bude sprostredkovať priamy kontakt publika so zákulisím rozhlasovej tvorby, podporovať interdisciplinaritu a ťažiť z atraktivity „hostovania“ audioumenia na pôde vizuálneho umenia za prítomnosti rozhlasových tvorcov. V sérii podujatí budú dominovať rozhlasové podoby literatúry, rozhlasová hra, resp. fíčer. Namiesto konvenčnej schémy počúvanie uceleného diela a následnej diskusie podujatie volí skôr formu montáže fragmentov z diel (dramaturgicky vybraných s dôrazom na istý tematický moment), doplnenej moderovanou debatou s autormi, realizátormi a dostatočným priestorom na divácke otázky. Program je určený študentom univerzít a stredoškólakom. Podobne štylizované bude aj podujatie *RÁDIO_INak* (Rozhlasová Stanica Žilina-Záriečie), cyklus prezentácií rozhlasovej tvorby a tvorcov na pôde žilinského **kultúrneho centra Stanica Žilina-Záriečie**.

Z vymenovaných aktivít s experimentálnym charakterom možno vyvodit' isté konkrétne pozorovania a vzápätí vyčlenit' dve zoskupenia. V prvom prípade ide o využitie rozhlasového produktu v novom, pre rozhlasové dielo netypickom, prostredí, kde poslucháč nevníma dielo sám, ako napr. doma či v práci a pod., ale v spoločnosti iných ľudí. Rozhlasové dielo nie je dominantné a izolované, stáva sa súčasťou väčšieho celku, ale v podstate nemení svoju základnú podobu. Volí sa forma odposluchu za prítomnosti tvorcov, spojeného obyčajne s besedou. Atmosféru môžu vytvárať či dopĺňať aj výtvarné a architektonické prvky.

Druhú skupinu tvoria také podujatia, kde sa vopred pracuje na novej podobe rozhlasového diela, najčastejšie sa využíva montáž, ktorá vzniká dekonštrukciou, teda procesom budovania nového produktu zo starého. Tak sa pripravovali happeningy *Rádio-aktivity*, *Ludský hlas* či *Trepot krídiel*. Vyberali sa rozhlasové hry, fíčre, literárne diela podľa vopred určenej témy, zostrihali sa ukážky a tie spojil moderátor spoločne s hudbou do nového celku s novým obsahom a s novou výpovednou hodnotou. Až potom vstupovalo toto dielo do multimediálneho priestoru a stalo sa jeho prirodzenou súčasťou, napr. v ruchu mesta v čítárni Červený rak alebo na výstavách v galériách, kde síce je prioritná hudobná a zvuková zložka („sluchohra“, audiálne, rozhlasové umenie, „radio-art“), ale hudobné kompozície a textové vstupy môžu byť inšpirované výtvarnými dielami a spolu vytvárať nový „zvukový objekt“ (citované z projektu ZROT). Výsledný produkt už nebude rozhlasová hra – i keď vznikla z jej prvkov – ale nový útvar, ktorý zatiaľ ešte nemá pomenovanie. Nový útvar je pripravovaný na isté príležitosti a nemá veľkú šancu na reprízovanie. Jeho ambíciou je dokázať, že rozhlasové umenie môže aj v čase silnej a prioritnej vizualizácie konkurovať vizuálnym umeniam.

Spoločným znakom nových útvarov je výrazne účelovo zvolené obecnstvo. Raz sú to vysokoškóľáci, inokedy návštevníci knižníc, galérií, kultúrnych inštitútov a pod., teda zväčša ľudia s istým záujmovým okruhom a vzdelaním, obyčajne spojeným s konkrétnou inštitúciou. Zároveň ide o doklad novodobého javu v kultúre, ktorý sa objavil až po r. 1989, o tzv. **výberovosť**, s ktorou musia tvorcovia akéhokoľvek umenia dnes rátať. Ponuka je veľká, lákavá, reklamou ovenčená a zväčša konzumná, preto sa profiluje tzv. menšinový príjemca na recepciu hodnotného či experimentujúceho umenia. Iba málokedy sa stáva, že

hodnotné umelecké dielo je sledované masovo. To je prednosť či vlastnosť skôr populárneho alebo komerčného umenia. Masový divák či poslucháč je ideálom iba pre mediálne manažmenty, ktoré za tým vidia konkrétny zisk.

Na záver som si nechala „pochútku“ pre náročného poslucháča, akýsi nový druh rozhlasovej hry, ktorú si sami tvorcovia pomenovali termínom „sluchohra“. Nemohli ju zaradiť do kategórie hier so zvukmi, pretože aj hovorené slovo má v nej inú pozíciu a význam ako v klasickej rozhlasovej hre a nemôže sa od kategórie zvuku násilne oddeliť. V kolektívnom autorstve (autori scenára a nápadu Patric Pavis a Beata Panáková, hudobný skladateľ Juraj Beneš, majsterka zvuku Ľubica Olšovská, réžia Viktor Lukáč) vznikla v r. 2002 na motívy Čechovovej *Čajky* nahrávka „sluchohry“ *Úlety*. Samotný názov svedčí o „uletenosti“, to znamená o voľnom využívaní motívov a postáv slávnej Čechovovej drámy. Hlavným znakom diela je pomalosť až ležérnosť pri zvukovom náčrte priestoru a charakterov postáv, ktoré nekráčajú v súlade s príbehom pôvodnej hry. Sú to iba útržky dialógov, spájanie, križovanie, vynechávanie celých častí, z ktorých ostala iba tklivá atmosféra, smútok a beznádej, ale i hravosť a herecké ambície romantickej hrdinky, oživujúcej pomalé odumieranie. Pomalosť plynutia je v súlade s náladami a rytmom Čechovových hier, ale protirečí súčasnému trendu, ktorý je postavený na rýchlosti a krátkosti. Svojím charakterom, režijným prístupom i filozofickým vyznením sa svojrázna interpretácia Čechovovej *Čajky* vyníma z bežných rozhlasových diel a označenie slovom **inakosť** si v plnej miere zaslúži.

Cieľom môjho uvažovania o vývine rozhlasového umenia bolo ubezpečiť seba i rozhlasovú verejnosť, že napriek všetkým úpravám a rekonštrukciám v samotnom médiu si rozhlasové umenie žije svoj vlastný život s prehrami i výhrami, ale predovšetkým so snahou nestratiť poslucháča. Preto ide za ním a ponúka mu svoje experimenty. Čo z nich ostane a čo preverí čas, to ukáže budúcnosť.

PRÍLOHA

Ján Štepita: **Otec rodiny**

Pri raňajkách sedela celá rodina: Alojz, Gabika, ich šiesti synovia. Všetci chrúmali suché hrianky a zapíjali bylinkovým, nesladeným čajom. Gabika už nevládze, pomyslel si Alojz, Klaudius je nezamestnaný, Blahoš tiež. Beňadik hráva na svadbách kontru. Čo zarobí, odovzdá matke. Adrián by mal chodiť do školy. Chodí poza školu, doma leží, sedí, alebo drieme pri televízii. Gabriel by mal tiež chodiť do školy. Nechodí. Mocný je, nuž... vymáha pre úžerníka Lakmusa od ľudí požičané peniaze. Gabo ovláda chmaty, východné bojové umenie. Kto nemá, kto nevráti, radšej sa nocou s celou rodinou odšahuje do Čiech. Gabo je mierny ako ovečka, no každý na sídlisku sa ho bojí. Jedáva najviac, ale aj najviac prinesie, aj cudzia mena sa mu pritrafí. Marian je jediný, ktorý vie čítať. Emanuel sa na každého usmieva. Každý mu niečo dá. Zje a usmieva sa ďalej. Ak sa Gabika na niečo naštvie, povie mu: „Usmievaš sa ako tie missky v televízii. Máš zamrznutý úsmev, Mano, buď na chvíľu smutný!“

Lojzo dvakrát vzdychne: včera ho vyhodili od smetiarov. Nahlas povie: „Dnes vyskočím z okna.“ Gabika sa naňho pozrie milo, povie: „Môžeš. Nič sa ti nestane. Bývame len na treťom.“ Lojzo otvoril okno, zmapoval si terén pod oknami a vyskočil. Dopadol na pružnú plátenú strechu starého kabrioletu. V okne bolo sedem zvedavých hláv. Videli: Otec Lojzo sa pružne odrazil, strecha ho odhodila do prázdneho kontajnera medzi odpadky po dvoch víkendových dňoch. Lojzo sa vyhrabal zo smetí a nezranený prišiel pešo domov. Výťah fungoval pred dvomi rokmi. Teraz v ňom chová Lakmus sliepky. Otec rodiny priniesol pod

kabátom v igelite zabalenú trojkilovú falošnú sviečkovú. Mama ovoňala, pričuchla a povedala radostne: „Decká, mäsa máme na celý týždeň! Ocko, v pondelok môžeš vyskočiť znovu.“

O týždeň sedela Lojzova rodina pri raňajkách. Všetci chrumkali sušienky a zapíjali bylinkovým nesladeným čajom. „Vyskočím z okna!“ povedal Lojzo. „Môžeš,“ povedala matka Gabriela. „Aj tak sa ti nič nestane, bývame na tretom.“

Lojzo dopil čaj, otvoril kuchynské okno, zmapoval si terén. Počkal, kým synovia odídu urobiť to, na čom sa dohodli predtým. Pobožkal ženu, a vyskočil. V oknách bolo najmenej dvesto zvedavých hláv. Dolu, pod oknami, čakali synovia plus štyria susedia, ktorým Gabo povedal, že keď pomôžu, vymáhanie dlhov im odloží o týždeň. Všetci napli posteľnú plachtu tesne pod oknami. Lojzo sa odrazil od plachty do otvoreného kontajnera. Kontajner bol prázdny. Doudieraný a zakrvavený Lojzo sa vyskriabal von z plechového smradu. Okolo neho stálo desať susedov z vchodu číslo sedem. Každý mu dal päťdesiatku. Lojzove škrabance ošetrili doma, Gabika odložila peniaze a vyhlásila: „Do pondelka vydržíme. Do tých čias náš otecko niečo vymyslí.“

Článok je napísaný v rámci grantovej úlohy *Inovácia vyučovania estetickéj výchovy na vysokých školách* (v súlade s koncepciou humanizácie školstva), č. proj. 3/5148/07 K-07-207-00.

Newly Emerging Forms in the Radio-Art Genre

Abstract

The author points out the lacking space in terms of artistic production in the ordinary broadcast of Slovak Radio. In spite of the stated argument, it seems that some ambitious authors start experimenting with the radio-art genres. In this way, new genre forms had emerged for which the author of this paper created two basic distinctions/groups. Both groups are based on the idea of opening oneself up to the world and transcending the limits of the radio enclave, of exporting the art in a new way: 1. The use of commercials to enhance the action radius of an artistic work, 2. Miniaturizing, 3. Export of the whole work into new environment, 4. Intermediality/multimediality/interdisciplinarity – “clip-likeness”.

The culmination of these experiments has lead as far as to a new genre of radio drama (so-called “sluchohra”/“playing with the hearing”), which is based on feelings, atmosphere and inspiration that are created by a particular drama (with the main role given to sounds and their combination), to montage of passages from a verbal text.

Keywords

form – genre – radio-drama – miniaturizing – fragmentariness – montage – difference – export of audial art

Prof. PhDr. Marta Žilková, PhD.

✉ Ústav literárnej a umeleckej komunikácie
Filozofická fakulta
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Štefánikova 67
949 01 Nitra
Slovenská republika

@ mzilkova@ukf.sk